

Branka Kalenić Ramšak

AVTORJA VELEUMNEGA PLEMIČA DON KIHOTA IZ MANČE

Ključne besede: španska književnost, prvi moderni evropski roman, *Don Kihot*, Cervantes, apokrifni roman, Avellaneda

Uvod

Roman *Don Kihot*, prvi del je Cervantes objavil daljnega leta 1605, velja še danes v literarni kritiki za prvi moderni evropski roman, ker v koreninah spreminja tako védenje o literarnem ustvarjanju kot spoznanja o literarni recepciji. Prvič v evropski književnosti neko literarno besedilo znotraj samega sebe piše o lastnem nastajanju in se odziva na kritike o sebi. V umetnosti se pogosto dogaja, da prvo res pomembno delo neke zvrsti vsebuje tudi večino njenega ustvarjalnega naboja. Tako nekateri menijo, da je celotna filozofija, ki je nastala po Platonu, zgolj opomba k njegovim metafizičnim idejam. Mar ni tudi vsa fikcija, ki je nastala po Cervantesovem romanu, zgolj variacija na temo *Don Kihota*? Od Cervantesa so se bolj ali manj učili vsi poznejši pisatelji zahodnoevropskega literarnega kroga.

Roman *Don Kihot* je vse do današnjih dni ohranil kar nekaj »prvih« mest: je najbolj znano špansko literarno delo, je najbolj prevajano delo španske književnosti vseh časov in je tudi do danes najbolj prevajano literarno delo sploh,¹ saj je prevedeno v vse jezike, ki poznajo pisavo. Zato se zdijo Cervantesove besede, ki jih je leta 1615 zapisal v posvetilu grofu Lemoškemu na začetku drugega dela *Don Kihota*, še toliko bolj preroške: »In tisti, ki si je, kot je kazno, Don Kihota najbolj zaželel, je bil veliki kitajski cesar, ki mi je, mesec dni bo tega, pisal in po slu poslal v kitajščini napisano

---

1 *Don Kihot* je za *Svetim pismom* tudi najbolj prevajana knjiga v vsej zgodovini človeštva.

pismo, v katerem me prosi, ali bolje rečeno roti, naj mu ga pošljem, ker bi rad ustanovil zavod, kjer bi se učili kastilščine, in bi želel, da bi bila knjiga, ki bi jo tam brali, zgodba o don Kihotu« (Cervantes, II, 5).² Še bolj bahaški pa je Cervantes, ko skozi bakalavra Samsona Carrasca na začetku drugega dela spregovori o priljubljenosti prvega dela: »... meni pa se svetlika, da ne bo naroda, ki je [zgodbe] ne bi poznal, ne jezika, ki je vanj ne bi prevedli« (Cervantes, II, 30).

Da gre za izjemen roman, v katerem lahko znanstveniki, strokovnjaki ali navadni bralci vedno znova odkrijemo še kaj skritega, dokazuje tudi dejstvo, da je *Don Kihot* navdihnil številne poznejše pisatelje in filozofe, literarni kritiki pa so od 18. stoletja dalje, ko je Cervantesov roman postal klasično literarno delo, k *Don Kihotu* pristopali znanstveno in ga v svojih razpravah do danes še niso izčrpali. Romantika na primer vidi v don Kihotu simbol plemenitega idealista, zadnjega pravega viteza, ki se upira banalnosti vsakdana in ustaljenim družbenim normam. V 20. stoletju si ga lastijo modernisti, avantgardisti, eksistencialisti, stilisti, borgesovci, magični realisti in številni drugi. Tudi slovenska literarna kritika je k Cervantesovemu romanu pristopala različno. Vsi pa so si enotni, da gre za prvi moderni evropski roman, ki je postavil temelje zahodnoevropski fikciji.

Fjodor Mihajlovič Dostojevski je trdno verjel v njegovo neprekosljivost: »Na svetu ni globljegega in odličnejšega literarnega dela, kot je *Don Kihot*. Do tega trenutka je to največ, kar je ustvaril človeški um. [...] In če bi bilo življenje na našem planetu konec in bi nas nekdo vprašal: – Dobro, ali ste sploh razumeli svoje poslanstvo na zemlji? Kaj ste se naučili iz tega življenja? –, bi mu lahko brez besed potisnili v roke roman o don Kihotu« (Gilman, 1989, 76). Mehiški pisatelj Carlos Fuentes v eseju *Cervantes ali kritika branja* (1994, 13) pripoveduje sledečo zgodbo: »Nekoč sem slišal mnenje, po katerem naj bi bila Cervantes in Kolumb duhovna brata. Oba sta umrla, ne da bi se popolnoma zavedala pomembnosti svojih odkritij. Kolumb je verjel, da je prispel na Daljni vzhod, ko je plul proti zahodu; Cervantes je mislil, da je napisal le satiro na viteške romane. Nobeden od njiju si ni

---

2 Vsi navedki so iz slovenske izdaje *Veleumni plemič don Kihot iz Manče*, Ljubljana: Cankarjeva založba, 1973, prev. Niko Košir.

predstavljal, da se je izkrcal na novih celinah prostora in fikcije, Kolumb v Ameriki in Cervantes v modernem romanu.«

Naslov

Miguel de Cervantes Saavedra je prvi del svojega viteškega romana objavil leta 1605 v Madridu z naslovom *El ingenioso hidalgo don Quijote de la Mancha*, drugi del pa deset let pozneje, leta 1615, prav tako v Madridu, z naslovom *El ingenioso caballero don Quijote de la Mancha*. Zakaj je Cervantes v drugem delu svojega romana spremenil naslov in don Kihota »hidalg« (plemiča) spremenil v don Kihota »caballera« (viteza, plemiča, jezdeca)? V slovenskem prevodu te razlike ne opazimo v naslovu, saj je prvi prevajalec celotnega Cervantesovega besedila, Stanko Leben (1935–37), oba dela prevedel z naslovom *Bistroumni plemič don Kihot iz Manče*, pozneje pa je Niko Košir, drugi prevajalec celotnega besedila, spremenil naslov v *Veleumnega plemiča don Kihota iz Manče* (1973).

Kaj se je dogajalo v desetih letih po objavi prvega dela? Literarni zgodovinarji ugotavljajo, da je bil Cervantesov prvi del večkrat ponatisnjen,³ da so ga španski bralci zelo lepo sprejeli, vendar predvsem kot zabaven viteški roman, v katerem niso videli zametkov pripovednih novosti, ki jih je Cervantes ponujal romanu kot literarni zvrsti. Sicer so bile prve kritike precej hladne, nekatere celo zelo negativne. Kritika *Don Kihota* se začne že leto pred tiskom prvega dela, ko je med takratnimi španskimi pisatelji krožilo besedilo v rokopisu. Tako ga je spoznal tudi Lope de Vega, veliki Cervantesov gledališki tekmeč, ki je v nekem pismu svojemu zdravniku že leta 1614 zapisal, da še ni srečal tako slabega pisatelja, kot je Cervantes, in ne tako nepremišljenega avtorja, ki bi si upal *Don Kihota* hvaliti. Da gre vendar za zelo pomembno literarno delo, ki odpira nova obzorja modernemu romanu, so opozorili predvsem angleški in francoski kritiki, ki so se s prevodom prvega dela srečali že leta 1612 (Thomas Shelton) oz. leta 1614 (César Oudin).

---

3 V Madridu enkrat, v Valenciji enkrat, v Lisboni dvakrat, v Bruslju dvakrat, v Milanu enkrat.

Imitatio

V španski književnosti Cervantesovega časa, se pravi ob koncu 16. in na začetku 17. stoletja, so avtorji pogosto drug od drugega prevzemali besedila, pisali njihova nadaljevanja in jih predelovali v šaljive pesnitve, zbadljive enodejanke ali v nenavadne parodije. Baročni koncept imitiranja ni bil razumljen kot plagiatorstvo temveč kot pozitivni pristop k ustvarjalnosti, ki je ob vsem spoštovanju do originala stremel h kreativnosti in preseganju literarnih domislic prvotnega besedila.

Tudi o don Kihotu so po letu 1605 nastala številna bolj ali manj posrečena satirična gledališka besedila, v katerih so avtorji prevzeli bodisi don Kihotovo zasvojenost z branjem viteških romanov bodisi njegovo norost ali pa kakšno od številnih neverjetnih dogodivščin. Med takšne »imitatorje« lahko štejemo tudi Alonsa Jerónima de Salasa Barbadillo, Guilléna de Castra in Francisca de Ávilu. Med najbolj zagrete »cervantiste« pa sodi Alonso Fernández de Avellaneda, ki je Cervantesa sovražil, *Don Kihota* pa tako ljubil, da je napisal njegovo nadaljevanje v obliki viteškega romana. Leta 1614 je v Tarragoni objavil roman *Segundo tomo del ingenioso hidalgo don Quijote de la Mancha* oz. *Drugi del veleumnega plemiča don Kihota iz Manče*.

Enigma Avellaneda

Kdo se skriva za imenom Alonso Fernández de Avellaneda? Literarna zgodovina do danes še ni z gotovostjo ugotovila, kdo je avtor omenjenega drugega dela, ki predstavlja največjo literarno skrivnost v španski književnosti vseh časov. Mnogi raziskovalci imenujejo ta fenomen kar »enigma Avellaneda«. Številna ugibanja o avtorstvu niso pripeljala do dokončnega odgovora; med možnimi avtorji so: Guillén de Castro (znani dramatik iz kroga Lopeja de Vege), Tirso de Molina (avtor prvega literarnega dela o don Juanu), Juan Martí (avtor apokrifnega dela, nadaljevanja izjemno odmevnega pikaresknega romana *Guzmán de Alfarache*), Pedro Fernández de Castro Andrade (grof Lemoški, galicijski plemič, politik in mecen, ki mu je Cervantes posvetil drugi del *Don Kihota*), Lope de Vega ali kakšen dramatik njegovega kroga, pronicljivi zbadljivec, pesnik in pisatelj Francisco de

Quevedo ali celo Cervantes sam. Vsa imena so bolj ali manj rezultat literarnozgodovinskih ali jezikovnih analiz in predpostavk, vendar z gotovostjo ne moremo ničesar trditi.

V šestdesetih letih 20. stoletja se je pojavila med »cervantisti« nova teorija, ki se zdi trenutno najverodostojnejša pri odkrivanju Avellanedove identitete, najbolj podkrepljena z besedili in primeri medbesedilnosti ter v duhu renesančno-baročnega koncepta *imitatio*. Vsekakor pa zaenkrat še niso odkrili ključnega dokumenta, ki bi nedvoumno razkril pravo ime tistega, ki se skriva za vzdevkom Alonso Fernández de Avellaneda.

Martín de Riquer je v članku *Kihot in knjige* leta 1969 prvič utemeljeno postavil hipotezo, da je pisatelj Alonso Fernández de Avellaneda v bistvu aragonski vojak Gerónimo Passamontski, ki ga srečamo tudi v 22. poglavju prvega dela Cervantesovega *Don Kihota* kot znamenitega galjota, hudodelca in lopova Ginésa Pasamontskega, ki je obsojen na deset let kazni prisilnega dela na galejah. Riquer je svojo hipotezo še natančneje opredelil v Uvodu svoje izdaje Avellanedovega *Don Kihota* leta 1972, potem v knjigi *Cervantes, Passamonte in Avellaneda* (1988) ter v najnovejši študiji *Kako brati Cervantesa* (2003).

»Cervantist« Rafael Salillas je že leta 1905 v enem svojih predavanj izpostavil tezo, da morda lik Ginésa Pasamontskega vendar ni povsem izmišljen, saj ga Cervantes opisuje s takšno natančnostjo, kot bi šlo za človeka, ki ga pozna: »Za vsemi temi je hodil okoli trideset let star moški prav čedne zunanosti, le kadar je gledal, je z enim očesom malo škilil« (Cervantes, I, 194). Leta 1950 je Alois Achleitner⁴ v kratkem članku z naslovom *Passamonte*, objavljenim v reviji »Romanische Forschungen« (LXII), povezal literarni lik Ginésa Pasamontskega in realno osebo Gerónima Passamontskega, Cervantesovega soborca v bitki pri Lepantu in avtorja avtobiografije *Življenje in delo Gerónima Passamontskega*, ki je omenjena tudi v 22. poglavju: »[...] vedite, da sem Ginés Pasamontski, čigar življenje so napisali tile prsti. [...] Kakšen pa je naslov te knjige?, je vprašal don Kihot. *Življenje Ginésa Pasamontskega*, je odgovoril le-ta« (Cervantes, II, 195).

4 Drugi avtorji, ki povezujejo Avellanedo in Gerónima Passamontskega, so Olga Kattan (1970), Randolph D. Pope (1974), Margarita Levisi (1984), Daniel Eisenberg (1984), Alfonso Martín Jiménez (2001) (prim. Riquer, 2003, 442–450).

Življenje in delo Gerónima Passamontsekga

Omenjena biografija *Življenje Ginésa Pasamontskega* je seveda literarna vzporednica biografije *Življenje in delo Gerónima Passamontsekga*, ki jo je leta 1593 napisal Cervantesov soborec Gerónimo Passamontski. Rokopis ni bil natisnjen vse do srede 20. stoletja. Do leta 1915 je bil pred javnostjo skrit v neapeljski knjižnici Biblioteca Nazionale Vittorio Emanuele III, kjer ga je leta 1877 odkril španski kritik Marcelino Menéndez y Pelayo, vendar ga ni povezal z avtorjem apokrifnega *Don Kihota*. Prvi je rokopis delno objavil Raymond Foulché-Delbosc v reviji *Revue Hispanique* leta 1922, v celoti pa José María de Cossío leta 1956.

V *Življenju in delu Gerónima Passamontsekga* avtor opisuje svoje otroštvo in mladost, vojaška leta, predvsem bitko pri Lepantu, ko se je leta 1571 združena krščanska armada (tudi španska) spopadla z Otomskim cesarstvom, in nato osemnajstletno ujetništvo v turških ječah. Znano je, da je bil tudi Cervantes junak bitke pri Lepantu, v kateri je bil hudo ranjen v prsi in levo roko tako, da so ga od takrat dalje klicali »enoroki iz Lepanta«. Prav tako kot Passamonte je tudi Cervantes po slavni pomorski bitki preživel nekaj let v muslimanskem ujetništvu.⁵ Zdi se, da je Gerónimo Passamontski nekaj Cervantesovih vojaških junaštev pripisal sebi, kar je Cervantes z gotovostjo prebral v rokopisu. Zato ga je vključil v prvi del svojega romana in ga prikazal kot enega najbolj negativnih epizodnih junakov. V že omenjenem 22. poglavju se Cervantes večkrat norčuje iz njega, don Kihot ga imenuje »capin«, »gospod pankrt«, »velik lopov«, »razbojnik«, Passamontejevo dolgoletno častno ujetništvo v muslimanskih ječah pa spremeni v prisilno delo na španskih galejah, kot bi šlo za najhujšega kaznjenca. Razen tega pa se je hotel Cervantes tudi poigrati s Passamontejevo biografijo, zato je med 37. in 42. poglavje vrnil svoja doživetja iz ujetništva v Alžiru z naslovom *Stotnik v ujetništvu*. Tako je želel parodirati Passamontejeve vojaške dogodivščine in ujetništvo ter mu pokazati, kako se je pisanja življenjepisa treba lotiti (prim. Jiménez, 2001 in 2005).

---

5 Cervantesa so zajeli blizu katalonske obale in ga za pet let in pol poslali v ujetništvo v Alžir.

Apokrifni roman

Cervantes je prvi del svojega romana zaključil s povabilom k nadaljevanju, in sicer s citatom iz Ariostovega *Besnečega Orlanda*: »*Forse altri canterà con miglior plectro*« oz. »Morda kdo drug zapel bo lepšo pesem« (Cervantes, I, 544).⁶ Cervantes sam naznani, da bo don Kihot še tretjič odšel na pot: »Le sloves je v spominih Manče ohranil podatek, da se je don Kihot, ko je tretjič odšel od doma, odpravil v Zaragozo, kjer se je udeležil znamenitih viteških iger, ki so jih priredili v tem mestu, in tu so se mu primerile reči, vredne njegove veljave in bistrega uma« (Cervantes, I, 537–538). Na tem mestu je Avellaneda (oz. Passamonte) sklenil nadaljevati don Kihotovo pot tako, da je leta 1614 objavil viteški roman *Drugi del veleumnega plemiča don Kihota iz Manče*, svoj pravi obraz pa skril za izmišljenim imenom. Če bi se podpisal z imenom Passamonte, bi ga bralci z lahkoto povezali z negativnim likom Ginésa Pasamontskega.

Njegov *Don Kihot* ima skupaj 36 poglavij, ki so simetrično porazdeljeni v tri dele, od katerih ima vsak del 12 poglavij. Zunanja struktura presenetljivo spominja na kakšno Lopejevo komedijo, ki v treh dejanjih ponuja klasično strukturo zapleta, vrha in razpleta. Tudi drugače je v Avellanedovem apokrifnem romanu čutiti velik vpliv Lopeja de Vege, še posebej v zbadljivkah in žaljivkah na Cervantesov račun.

Avellanedov don Kihot se dejansko odpravi v Zaragozo, kjer se udeleži viteških iger, na svojo Dulsinejo iz Tobosa pozabi in po raznih pripetljivih konča v norišnici v Toledu. Avellanedovo izhodiščno besedilo je Cervantesov *Don Kihot*, saj se vseskozi nanaša nanj. Največ referenc navaja iz humornih Cervantesovih poglavij, veliko manj so ga zanimale don Kihotove refleksije. Na primer v prvem poglavju lahko naštejemo 13 referenc iz Cervantesovega *Don Kihota*, v drugem celo 21 in tako naprej. Vendar je Avellaneda postopoma vse bolj neodvisen in na koncu romana praktično prvotni *Don Kihot* izgine. V Uvodu apokrifnega *Don Kihota* se Avellaneda norčuje iz Cervantesovih vojnih zaslug in tudi iz njegove telesne hibe. Avellanedov viteški roman je solidno, mestoma tudi duhovito napisano literarno delo,

---

6 Edini posvetni avtor, ki ga Gerónimo Passamontski navaja v svojem življenjepisu, je Ariosto, ki ga je dodobra spoznal med bivanjem v Italiji.

podobno takrat modnim pikaresknim romanom, čeprav strukturno bolj sledi komediji kot romanu (prim. Riley, 2004, 111). Tudi avtor apokrifnega *Don Kihota* je morebitnim nadaljevalcem donkihotovske snovi pustil odprta vrata – zaključil je roman s parafrazo Ariostovega Orlanda: »... no faltará mejor pluma que los celebre« (Avellaneda, 2000, 721).

Drugi del Cervantesovega Veleumnega plemiča don Kihota iz Manče

Literarni spor med Cervantesom in Avellanedo oz. Passamontejem pa se ne zaključi z zadnjim stavkom apokrifnega *Don Kihota*. Cervantes je tik pred smrtjo leta 1615 objavil drugi del svojega viteškega romana (*Segunda parte del ingenioso caballero don Quijote de la Mancha*) in sedaj lahko razumemo zakaj s spremenjenim naslovom: »hidalgo« iz prvega dela se je moral preleviti v »caballera« v drugem delu. Cervantes svojega junaka tudi ni poslal v Zaragozo, tam je že bil kot apokrifni don Kihot, tretji odhod od doma ga vodi čez Aragonijo v Barcelono in nazaj.

Že uvodne *Besede bralcu* Cervantes namenja Avellanedi: »Bog pomagaj! Kako pohlepno najbrž zdajle, blagородni ali morda preprosti bralec, pričakuješ ta prolog, prepričan, da boš v njem naletel na maščevanje, pričkanja in sramotitve zoper pisca drugega *Don Kihota* [...]. Vendar pa ti tega zadovoljstva prav res ne bom privoščil, kajti čeprav žalitve zbude jezo v najbolj krotkih srcih, se bo v mojem to pravilo moralo sprijazniti z izjemo« (Cervantes, II, 7). Tudi o skrivanju Avellanedove prave identitete, ki je bila Cervantesu zagotovo znana, izrazi takoj na začetku svoje mnenje: »... tisto pa kar pesti tega gospoda, je vsekakor nekaj hujšega, saj si ne upa priti na plano in se pokazati pod jasnim nebom, pač pa skriva ime in si izmišlja svoj rojstni kraj, kakor da bi bil z žalitvijo veličanstva zagrešil kako izdajo« (Cervantes, II, 8).

Še posebej mora bralcu poudariti, da je on pravi avtor pristnega don Kihota, ki si pridržuje vse avtorske pravice nad njim; in da ga ne bi nihče več zlorabil, ga je sklenil na koncu romana pokončati: »Vzemi na znanje, da je ta drugi del *Don Kihota*, ki ti ga poklanjam, urezal isti mojster in iz istega su-

kna kot prvi del. V njem se don Kihot še bolj na široko razčeperi, nazadnje pa umre in ga pokopljejo, da bi se nihče več ne predrznil prihajati na dan z novimi pričevanji o njem, saj je dosedanjih dovolj» (Cervantes, II, 10).

Cervantesov drugi del se pogosto spremeni v satirično repliko na apokrifni roman, npr. v poglavjih 25–27, 30–62, še posebej oster je v 59. in 72. poglavju. V 59. poglavju prvič neposredno kritizira Avellanedov roman oz. drugi del *Don Kihota iz Manče*, ki ga izkoristi za dvojno igro med resničnostjo in fikcijo. V gostilni don Kihot slučajno ujame pogovor med don Jerónimom in don Juanom, ki bereta poglavja iz apokrifnega romana: »Zakaj bi radi, cenjeni gospod don Juan, da beriva te prismodarije, ko pa je za človeka, ki je prebral prvi del pripovedi *Don Kihot iz Manče*, povsem nemogoče, da bi užival ob branju tegale drugega« (Cervantes, II, 489). Ko pa omenita, da se je don Kihot v drugem delu ohladil v ljubezni do Dulsineje Toboške, se pravi don Kihot mora oglasiti in se postaviti v bran pravih viteških vrlinam: »Kdor koli poreče, da je don Kihot iz Manče pozabil, ali da vobče more pozabiti Dulsinejo Toboško, temu bom z enakim orožjem dopovedal, da blodi daleč od resnice, zakaj Dulsineja iz Tobosa, ki je ni enake, ne more biti pozabljena in tudi v don Kihotu ni prostora za pozabo. Njegovo geslo je stanovitnost in njegovo opravilo, da pri tej stanovitnosti vztraja z vso milino in ne da bi si delal silo« (Cervantes, II, 489).

Še bolj večplasten odnos med dvema fikcijama oz. med apokrifnim in »pravim« junakom, česar do takrat ne zasledimo v nobenem drugem romanu, naplete Cervantes v 72. poglavju, ko uporabi lik iz Avellanedovega romana, don Álvaro Tarfa, ki je Avellanedovega don Kihota spremljal v Zaragoza na viteške igre. Sedaj ga pravi don Kihot sprašuje o svojem apokrifnem dvojniku: »Povejte mi še, cenjeni gospod don Álvaro, ali sem v čem podoben tistemu don Kihotu, ki ga vaša milost jemlje v misel? Ne, res da ne, je odgovoril gost, kje neki« (Cervantes, II, 585). Don Álvaro Tarfa na kratko povzame, kaj se je zgodilo z don Kihotom v njegovi zgodbi, ki se zdi kot sanje; sedaj, ko pa se je znašel v prvotni fikciji, pa se na lepem sreča s povsem drugačnim, »pravim« don Kihotom, ki mu zatrjuje: »... ako vam povem, da svoj živi dan nisem bil v Zaragoza. Še več: ko so mi povedali, da se je tisti umišljeni don Kihot udeležil viteških iger v tem mestu, nisem hotel tja, da bi vsemu svetu v brk pokazal njegovo laž. Zategadelj sem šel brez

ovinkov v Barcelono« (Cervantes, II, 586). Tako je Cervantesov don Kihot postal avtentičen, Avellanedov pa ponarejen.

Kako je Passamonte sprejel Cervantesov odgovor, s katerim ga je le-ta literarno presegel, ne vemo, kajti s Cervantesovim drugim delom se njun literarni dialog zaključí. Cervantes nekaj mesecev pozneje umre, Passamonte ali Avellaneda pa nikoli več ničesar ne objavi.

Zaključek

Cervantesov drugi del je literarna kritika vedno razumela kot neodvisno delo, tudi kot boljše nadaljevanje prvega dela. V njem so »cervantisti« videli predvsem izjemen literarni dosežek, ki je pisateljem nakazoval številne izrazne možnosti romana in ponujal nove odtenke zapletenega odnosa med realnostjo in fikcijo. Sodobna kritika pa bralcu k celi vrsti različnih pristopov ponuja še medbesedilni dialoški pogled, ki ga je potrebno razumeti v naslednjem zaporedju: *Vida y trabajos de Gerónimo de Passamonte* Gerónima Passamontskega (1593), Cervantesov odgovor z romanom *El ingenioso hidalgo don Quijote de la Mancha* (1605), Avellanedovo oz. Passamontejevo nadaljevanje z apokrifnim romanom *Segundo tomo del ingenioso hidalgo don Quijote de la Mancha* (1614) in Cervantesov drugi odgovor z drugim delom *Segunda parte del ingenioso caballero don Quijote de la Mancha* (1615). Cervantes in Avellaneda (ali Passamonte) sta se medsebojno spodbujala k duhovitejšemu in izvirnejšemu pisanju. V tej igri je prav gotovo nesporni zmagovalec Cervantes, ki je z *Veleumnim plemičem don Kihotom iz Manče* presegel vse svoje predhodnike in postal vzornik mnogim naslednikom. Tudi Passamontejeve zbadljivke in njegov apokrifni roman so Cervantesa še dodatno spodbudili k pisanju romana, ki je evropski in svetovni književnosti pokazal nova literarna obzorja.

Najnovejši pogled na *Veleumnega plemiča* dodaja še en kamenček v nepregledni mozaik različnih interpretacij in branj Cervantesovega romana in v ničemer ne zmanjšuje njegove že omenjene pomembnosti. Prav gotovo pa bodo »cervantisti« v prihodnosti razgrnili še kakšen nov aspekt, ki ga literarnovedne razprave do danes še niso zaznale.

Mario Vargas Llosa (2004, XXVII) zatrjuje, da Cervantesov roman kot labirint ogledal, v katerem odsevajo in se množijo junaki, umetniške oblike, zgodbe, najrazličnejši slogovni odtenki; njihove podobe pa z neskončno tankočutnostjo in raznolikostjo izražajo človeško življenje. »Zato nesmrtni par don Kihot in Sančo štiristo let potem, ko sta prišla na svet izpod Cervantesovega peresa, še vedno brez predaha in malodušja jahata po Manči, Aragoniji, Kataloniji, Ameriki in po vsem svetu« (Vargas Llosa, 2004, XXVII).

LITERATURA

- Avellaneda, A. F. de, *El ingenioso hidalgo don Quijote de la Mancha*, Madrid 2000.
- Cervantes Saavedra, M. de, *Veleumni plemič don Kihot iz Manče*, Ljubljana 1973.
- Cervantes Saavedra, M. de, *Don Quijote de la Mancha*, Barcelona 2004.
- Fuentes, C., *Cervantes o la crítica de la lectura*, Alcalá de Henares 1994.
- Gilman, S., *Cervantes y Avellaneda. Estudio de una imitación*, México 1951.
- Jiménez, A. M., *El Quijote de Cervantes y el Quijote de Pasamonte*, Alcalá de Henares 2001.
- Riquer, M., *El Quijote y los libros, Papeles de Son Armadans XIV*, 1969, 9–24.
- Riquer, M., *Cervantes, Passamonte y Avellaneda*, Barcelona 1988.
- Riquer, M., *Para leer a Cervantes*, Barcelona 2003.
- Riley, E. C., *Introducción al "Quijote"*, Barcelona 2004.
- Vargas Llosa, M., *Una novela para el siglo XXI, v: Don Quijote de la Mancha* (Cervantes, M. de), Madrid 2004, XIII–XXVIII.

THE AUTHORS OF THE INGENIOUS HIDALGO DON QUIXOTE OF LA MANCHA

Keywords: Spanish literature, the first modern European novel, Don Quixote, Cervantes, apocryphal novel, Avellaneda

Abstract

Even today literary criticism still considers the novel *Don Quixote* the first modern European novel because it fundamentally changes both the concept of literary creation and the findings regarding literary reception. Miguel de Cervantes Saavedra published the first part of his chivalric novel in 1605 in Madrid with the title *El ingenioso hidalgo don Quijote de la Mancha*. He published the second part, titled *El ingenioso caballero don Quijote de la Mancha*, ten years later (i.e., in 1615), again in Madrid. Why did Cervantes change the title in the second part of his novel and thus transform Don Quixote the hidalgo ‘nobleman’ into Don Quixote the caballero ‘knight, nobleman, horseman’?

In Spanish literature of Cervantes’ time, writers often borrowed texts from one another, wrote sequels to them, and reworked them into humorous poems, jocular one-act plays, or unusual parodies. The Baroque concept of imitation was not understood as plagiarism, but rather as a positive approach to creativity. One of Cervantes’ most enthusiastic imitators was Alonso Fernández de Avellaneda. He hated Cervantes, but loved *Don Quixote* so much that he wrote a sequel to it in the form of a chivalric novel. In 1614, Avellaneda published his novel titled *Segundo tomo del ingenioso hidalgo don Quijote de la Mancha* (*The Second Part of the Ingenious Hidalgo of La Mancha*) in Tarragona. Who is hidden behind the name Alonso Fernández de Avellaneda? To date, literary history has not been able to establish with certainty who the author of this “second part” was; this work represents the greatest literary mystery of all time in Spanish literature.

In the 1960s a theory developed among Cervantes experts that for now seems to be the most convincing in determining Avellaneda’s true identity.

In his article “*El Quijote y los libros*” (Don Quixote and Books) of 1969, Martín de Riquer presented the first well-founded hypothesis claiming that the writer Alonso Fernández de Avellaneda was in fact an Aragon soldier by the name of Gerónimo de Passamonte, who can also be found in chapter 22 of the first part of Cervantes’ Don Quixote in the role of the notorious galley slave, criminal, and scoundrel Ginés de Pasamonte.

Among many other interpretations, contemporary criticism also provides an intertextual-dialogue perspective, which should be understood in the following order: *Vida y trabajos de Gerónimo de Passamonte* by Gerónimo de Passamonte (1593), Cervantes’s reply in the form of the novel *El ingenioso hidalgo don Quijote de la Mancha* (1605), Avellaneda’s or Passamonte’s sequel in the form of the apocryphal novel *Segundo tomo del ingenioso hidalgo don Quijote de la Mancha* (1614), and Cervantes’s second reply with the second part of his novel titled *Segunda parte del ingenioso caballero don Quijote de la Mancha* (1615). Cervantes and Avellaneda (or Passamonte) prompted each other to write more humorous and original works. Clearly, the undisputable winner in this game was Cervantes; with his Ingenious Knight Don Quixote from La Mancha he outdid all of his predecessors and became a role model to many writers that followed him.